

# Interkulturalna komunikacija u projektu “Grandma's story“

---

**Lozančić, Marija**

**Undergraduate thesis / Završni rad**

**2018**

*Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:* **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

*Permanent link / Trajna poveznica:* <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:805037>

*Rights / Prava:* [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

*Download date / Datum preuzimanja:* **2025-02-22**



*Repository / Repozitorij:*

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)



NASLOVNICA

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA  
U OSIJEKU

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU

ZAVRŠNI RAD

Osijek, \_\_\_\_\_

(datum predaje rada)

\_\_\_\_\_ Marija Lozančić

(Ime i prezime)

PRVA STRANICA

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA

U OSIJEKU

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU

ZAVRŠNI RAD

TEMA: Interkulturalna komunikacija u projektu "Grandma's story"

PRISTUPNIK: Marija Lozančić

Ime i prezime

Osijek, \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_  
Marija Lozančić

(datum predaje rada)

(potpis)

## DRUGA STRANICA

*(popunjava sastavnica)*

<b>AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU</b>	
<b>ZAVRŠNI RAD</b>	
Znanstveno područje:	
Znanstveno polje:	
Znanstvena grana:	
Prilog:	Izrađeno:
	Primljeno:
	<b>MENTOR:</b>
	<b>KOMENTOR:</b>
	Mj:
	Broj priloga:
	<b>PRISTUPNIK:</b>

Mentor:

Predsjednik Odbora

za završne i diplomske ispite:

---

(potpis)

---

(potpis)

# SADRŽAJ

SAŽETAK .....	6
ABSTRACT.....	7
1. UVOD .....	8
2. PROJECT GRANDMA'S STORY.....	9
2.1 Plan i tijek projekta.....	9
.....	10
.....	11
.....	12
3. KULTURA.....	13
4. KOMUNIKACIJA.....	14
5. MULTIKULTURALIZAM I INTERKULTURALIZAM: RAZDVAJAJU LI NAS RAZLIKE ILI SPAJAJU?.....	15
.....	16
.....	17
.....	18
5.1. Različitosti.....	18
.....	19
.....	20
6. INTERKULTURALNI ODGOJ I OBRAZOVANJE.....	21
.....	22
.....	23
7. INTERKULTURALNI ODGOJ VAN INSTITUCIJE U PRIVATNOM ŽIVOTU.....	24
8. ZAKLJUČAK.....	25
9. LITERATURA.....	26

## SAŽETAK

Cilj je ovog završnog rada prikazati interkulturalnu komunikaciju na primjeru projekta *Grandma's story* koji uključuje usmenu predaju migrantice Caterine Novoselić i prati njeno prihvaćanje i privikavanje na hrvatsku kulturu, okolnosti s kojima se susretala te načine njegovanja obje kulture u doseljenom okruženju. Osim toga objašnjeno je značenje interkulturalizma i što je to interkulturalna komunikacija te zašto je ona glavna karika za uspješnost ne samo projekta već i Caterininog življenja u našem okruženju uopće. Potvrđuje se postojanje interkulturalne komunikacije koja je ključna u uspostavljanju dijaloga između kultura te se objašnjava i razlika naspram multikulturalizma. Kako se u daljnjem radu potvrđuje i da je interkulturalizam odgovor na odgoj u multikulturalizmu jasno je da postoji cijeli sustav interkulturalnog odgoja i obrazovanja. Predstavljeno je kako izgleda i koji su mu ciljevi te koliko je upravo ovaj projekt usmjeren prema planu tog obrazovanja i kako je uspješno ostvario potrebno. Osim toga, naznačena je važnost ovakvih projekata, ostvarenost ciljeva te daljnja primjenjivost u društvu.

Ključne riječi: interkulturalna komunikacija, multikulturalizam, interkulturalizam, interkulturalni odgoj i obrazovanje

## **ABSTRACT:**

The purpose of this paperwork is to show intercultural communication on the example of project Grandma's story which includes the oral story of the migrant woman Caterine Novoselić and follows her adoption and acceptance to the Croatian culture, circumstances she experienced and the way she's living both cultures in new society. Moving on, the meaning of interculturalism is explained and what is intercultural communication and why it is the main reason for not only a successful project but Caterine's living in our surroundings at all. We are trying to confirm the existence of intercultural communication that is the main key in developing the dialogue between cultures and it is explained why it is different than multiculturalism. As we can see in further research, interculturalism is the answer to the upbringing in multiculturalism, it is clear that there is the whole system of intercultural upbringing and education. It is presented how does it look like and what are the main goals of that education system and in which ways is this project appointed towards the plan of this education system and is it successfully achieved. Overall, the importance of such projects is indicated, achievement of the goals and its further applicability in society.

key words: intercultural communication, multiculturalism, interculturalism, intercultural upbringing and education



## 1. UVOD

Osim što ovaj rad nastoji brojne definicije kulture svesti na jednu koja bi lakše definirala i objasnila u daljnjem radu pojam interkulturalizam, razrada će uključivati i opisivanje životne pa tako i kulturalne situacije migrantice Caterine Novoselić kao i multikulturalizam u kojemu se našla. Cilj jest potvrditi interkulturalnu komunikaciju u projektu Grandma's story u kojem je Caterina objekt istraživanja te također potvrditi komunikaciju kao glavnu kariku međusobnog odnosa kultura koje su u dodiru.

Koliko je kultura zajednička osobitost svih naroda kao i komunikacija između istih, potvrđuje se sličnostima kao i razlikama tradicije te njihovim suživotom kojeg ćemo opisati kroz osobnu povijest i sjećanja francuske migrantice Caterine koja svojim primjerom, osim što predstavlja i živi svoju kulturu, oživljava i kulturu našeg podneblja te ju njeguje i sa svojim znanjima i tradicijama, isprepliće običaje te ostvaruje najidealniji multikulturalizam i još idealniju interkulturalnu komunikaciju. Koliko je poznavati osobnu te tuđu kulturu i običaje važno za međuljudske odnose te koliko je važno komunicirati na toj osnovi i kolika je vrijednost ovakvih projekata, objasniti će se u nastavku kroz ostvarene ciljeve i moguću primjenjivost ovakvih znanja za dalje. Upravo to će se povezati kroz interkulturalni odgoj i obrazovanje te koje odlike istoga projekt sadrži i ostvaruje.

## **2. PROJEKT GRANDMA'S STORY (*BAKINE PRIČE*)**

Kako bi ovaj rad bio jasniji na samom početku objasniti će se pojedinosti projekta. Grandma's story (2018.g.) Erasmus plus je projekt čiji su nositelji u Osijeku Muzej Slavonije u suradnji sa studentima (tadašnjeg) Odjela za kulturologiju. Glavni suradnik je Udruga za rad s mladima Breza, a projekt je financiran iz programa Europske unije Erasmus+. Nositelj ovog projekta je engleska neprofitna organizacija Legacy WM, a osim Hrvatske, ostali ključni partneri su zemlje Engleska, Turska, Estonija, Italija i Švedska. Erasmus+ najveći je program Europske unije za obrazovanje, osposobljavanje, mlade i sport, a razdoblje koje obuhvaća je od 2014. do 2020. godine. Razdoblje za ovaj projekt predviđeno je od 2017. do 2019. godine kada i prestaju sve aktivnosti vezane za isto. Cjelokupni cilj ovog programa jest usmjeren povezivanju obrazovanja, osposobljavanja i sektora mladih s poslovnim sektorom te za njihove zajedničke projekte. Donekle, ovaj program pripada u uspješnu realizaciju kvalitetnog interkulturalnog obrazovanja.

U projektu su sudjelovale studentice treće godine preddiplomskog studija medijske kulture, kulturalnog menadžmenta te knjižničarstva. Projekt uključuje priče i sjećanja na migracije i integraciju starije ženske populacije odnosno baka (Bakine priče). Radi se o dijeljenju osobne, intimne životne povijesti kroz naraciju koja je snimljena, video montirana i uklopljena u projekt kao audio-vizualni intervju. Ono što prati intervju jesu i pop-up izložbe gdje je demonstrirana i druga kulturalna baština osim one narativne. Cilj projekta je interpretacija, očuvanje ostavštine te promicanje tolerancije i to kulturalne ponajviše. Osim toga nastoji se poticati razvoj mladih za rad s migrantima, uključivanje istih u lokalne zajednice, razvoj migrantske ostavštine te čuvanje riječi. Konkretni objekt ovog projekta te baka koja je uzeta za ovaj rad jest Caterina Novoselić, doseljenica s Korzike koja je ušla u brak s Hrvatom te doselila u Habjanovce. Kroz intervju s Caterine shvaćamo migracijski i socijalizacijski proces koji je prošla, kulturni šok, njenu prilagodbu i konačan rezultat te pozitivan multikulturalan ishod popraćen kvalitetnom interkulturalnom komunikacijom.

### **2.1. Plan i tijek projekta**

Projekt je zauzimao vrijeme zimskog semestra te više žena migrantica različitih kultura, no u središtu interesa i ovog rada jest Caterina Novoselić. Projekt započinje na njenom

obiteljskom imanju u selu Habjanovci kod Bizovca. U prvoj fazi projekta proveden je razgovor s Caterine gdje se nastoji navesti objekt proučavanja na sjećanja pod kontrolom gdje se vodi računa o osjetljivosti teme kako se ne bi narušile emocije sugovornice.

Kroz razgovor, sugovornicu se navodi na mogućnost argumentacije činjenica i osobne povijesti kroz materijalne dokaze poput fotografije, predmeta i slično. Projekt i navodi smjernicu da se sugovornica potiče na razgovor i otvaranje kroz određeni predmet koji bi potaknuo specifična sjećanja za njega i to razdoblje života. Caterinin predmet bio je tkalački stan i rukotvorine nastale na njemu. Radi se o kulturi tkanja i dezenima vezanim za kulturu ovog našeg podneblja i habjanovačke kulture općenito.

Caterine nas uvodi tako u priču o svom dolasku u kraj kada selo još nije imalo niti asfalt što pored jedne Francuske već tada, čini veliki prostorni šok za nju. Osim prostora, dodatno joj migracijski stres čini i okolina i njeni pripadnici tog kraja gdje ne ostvaruje kontakt, barem ne pozitivan, sa ženama kraja. Tkalački stan vrlo je bitan motiv jer je upravo on prvi odabir koji je trebao pomoći Caterin u socijalizaciji sa ženama. Kako su tada svi posjedovali jedan, i ona je počela tkati te tako osim što je ušla u krug žena, prihvatila je običaj jedne njoj strane kulture. Taj kontakt uspjela je ostvariti samo s jednom jedinkom sela koja ju upravo tkanju i uči. Vremenom, time pokazuje poštovanje prema habjanovačkoj tradiciji te ju i žene lakše prihvaćaju.

Sljedeći predmeti vezani uz glavni bili su upravo stolnjaci i nadstolnjaci napravljeni tada, ali i nedavno, s obzirom na to da se i dalje time bavi i to možda kao i zadnja žena u Habjanovcima koja posjeduje ispravan tkalački stan i znanje rada na njemu.

Razgovor nastavlja teći u intimnijem smjeru gdje se nastavlja tema odnosa sa suprugom gdje saznajemo da ona dolazi s otoka Korzike u središnju Francusku kako je obitelj tražila posao te upravo tamo ispred Pekare upoznaje budućeg supruga. Susret je bio slučajan i presudan jer već nakon prvog upoznavanja, uspostavljaju kontakt i odnos. Već na tom primjeru vidimo jednostavnost komunikacije na stranom terenu dvaju migranata različitih kultura. Osim što se može reći da je zato sposobna samo ljubav, ključno je da je za to sposobna upravo ljudska potreba uspostavljanja dijaloga između različitoga o čemu ćemo više u radu.

Tada jedva punoljetna, napušta obitelj i nastavlja život u braku u Hrvatskoj.

Pobuđeni interesom o Korziki, dobivamo informacije o tim predjelima gdje Caterine podneblje opisuje u potpunosti drugačijim nego Slavoniju. Mediteran je zamijenila nizinama kao i svoj

jezik našim, a pogotovo kulturu. Na pitanje o kulturi Korzike pokazuje sljedeće predmete, a to su gipsane figurice muškarca i žene koji su tradicionalno obučeni u svoje nošnje. Catherine tada naglašava sličnost kod odjeće figura i žena tada kada je došla u Habjanovce.

Iako ponosna na svoju kulturu, ostala obilježja u kući bila su iz naše kulture, pa tako njene zidove krasi crveni motivi u gornjim dijelovima zidova tik od stropa koje je, tvrdi, viđala u starim kućama Habjanovaca. Posjeduje i narodnu nošnju.

Daljnji intervju baziran je na našu kulturu kojom je opčinjena te pokazuje fotografije svoje djece i unuka koji su obučeni u istu iako su djeca svijeta te žive van Hrvatske te kontinenta već duže vrijeme.

Nakon svega, napuštamo dnevni boravak i odlazimo u predsoblje kuće u kojoj je veliki tkalački stan, restauriran te nimalo moderniziran. Pokazala nam je i kako tkati te svi osobno radi koji vez. Kako smo oduševljeni koliko je zapravo komplicirano tkati, uvodi nas unutra gdje pred nas vadi ostale vezove koje je radila te se gotovo svi baziraju na simbolima naše kulture ili domoljubnim te vjerskim simbolima.

Tek nakon potpunog povjerenja, Catherine se osvrće na okolinu prema kulturi te kritizira isto. Tvrdi da se kultura habjanovačkog kraja u potpunosti gubi te da tek samo par starih žena i dalje zna tkati te upravo zato osobno nastoji očuvati običaje i kulturu bizovačkog folklor.

Spominje kupnju stare kuće koju preuređuje u potpunosti po pravilima doba u kojem je nastala te upravo ona i postaje spomenikom kulture. Cilj je obnoviti kulturu i tradiciju bizovačkog folklor gdje mlade kraja uči tkanju te potiče čuvanje narodnih nošnji kao i nošenje istih za smotri.

Upravo je i ta etno kućica postala lokacija za daljnju točku projekta, a to je pop up izložba.

Na razradi pop up izložbe sudjelovala je ista ekipa na projektu koja ju je osmislila kao kulturni piknik gdje su bile djevojke kraja u nošnjama, svi su imali priliku naučiti tkati te upoznati priče svih migrantica koje su sudjelovale u projektu.

Intervju postoji na Erasmus platformi te je podijeljen s ostalim zemljama partnerima no u ovome trenutku još nije vidljiv javno na internet servisu. Kraj svih aktivnosti i potpuna realizacija projekta osmišljena je i predviđena za svibanj 2019. godine kada će intervjui svih hrvatskih baka biti dostupni široj javnosti u svrhu učenja, širenja i stvaranja dodatnog poštivanja naše kulture kao i stvaranju znanja o okolini i interkulturalizmu, dijalogu te multikulturalizmu koji je bio (ne)uspješan na temelju intervjua i videa te navodima migrantica koje su sudjelovale

u projektu. Osim svega navedenog, uspješno odašiljemo sliku u Europu kao zemlja dostojna kulturalnih projekata, očuvanju naše kulture te uspješnom uspostavljanju interkulturalne komunikacije uvjetovane očito zdravim kulturnim dijalogom mogućim u ovim podnebljima. Osim kod drugih, projekt dodatno omogućuje kulturnu raspravu na kojoj se može bazirati i interkulturalno obrazovanje, stvaranje bolje okoline, razumijevanja, poštovanja, ali i otvara oči.

### 3. KULTURA

Kako se kulturom može baviti kroz apsolutno sve aspekte od ljudskog pojavljivanja na zemlji, konkretno ćemo se pozabaviti definicijom kulture u odnosu s drugima, točnije, razlikom i sličnostima kultura koje nas udaljavaju te u isto vrijeme zbližavaju te njenom komunikacijom koja je za te odnose, kakvi god bili, zaslužna.

Ako ćemo se baviti kulturom u tom smislu onda je ona samorazumijevanje neke zajednice. Ono što se komunicira je znanje i vještina kojima oblikujemo tradicije, odnosno ona jest složena cjelina koja uključuje znanje, vjerovanje, umjetnost, moral, zakone, običaje i sve druge sposobnosti i navike koje je čovjek stekao. Ona je sveprisutna i vidljiva kroz materijalnu i duhovnu osnovnu, apstraktno, ona je ljudska energija pa se tako kao i svaka druga energija širi u prostoru, mijenja se i razvija. Širi se u prostoru ne samo današnjom globalizacijom ili migrantskim valovima već činjenicom da je kultura uvjet ljudske slobode. Svaki pripadnik iste ima pravo na ostavljanje ili primanje kulture. Ona se mijenja upravo susretima s drugim tradicijama ili etničkim miješanjima, a da se razvija govori činjenica da koliko god jedna bila bogata, niti jedna kultura nema u sebi sve potrebno za ljudski život te je podložna međusobnim nadopunama. Upravo se kod svega navedenog javlja dijalog tj. komunikacija. Dijalog pretpostavlja institucionalne preduvjete kao slobodu izražavanja, prihvaćanje temeljnih etičkih normi, jednakosti prava te tolerancije i liberalnosti. Dijalog između kultura obostrano je koristan kao stalna konverzacija između stalnih i raznovrsnih tradicija i struja mišljenja. Jer ako se vratimo na početak gdje kulturu shvaćamo kao samorazumijevanje neke zajednice tada shvaćamo da razumijevati se pretpostavlja komunicirati gdje se ostvaruje dijalog što potvrđuje da je za postojanje kultura oduvijek bio zaslužan upravo on te da interkulturalna komunikacija postoji od početka razvijenog stadija kulture gdje su upravo jezik, simboli i obredi postali uspješni kanali za ostvarenje te komunikacije, ali i čvrsti označitelji kulture uopće.

## 4. KOMUNIKACIJA

Prema Mariji Sablić upravo je komunikacija ključ odgoja i temelj svih međusobnih odnosa ostvarivih dvosmjernim razumijevanjem misli i osjećaja. Posegnemo li do korijena riječi komunikacija, zaključit ćemo da je latinski to *communis* što nosi prijevod zajedničko. Povežemo li to s težnjom uspostavljanja zajedničkog i današnjim shvaćanjem riječi komunikacija kao priopćavanje, možemo to shvatiti kao uspostavljanje zajedničkog priopćavanjem, odnosno, činjenjem nečega znanim, predaja znanja primanje istog. Ako ćemo komunikaciju gledati izvan kulturalnog, primijetit ćemo da ljudi uglavnom komuniciraju sa sebi sličnima. Ali, svi smo različiti već svojom individualnošću. Može se samo zaključiti da smo komunikacijom razvili empatiju za druge, ali i drugačije jer najčešće povod za komunikacijom jest učenje od ili o sugovorniku te se na temelju novih informacija ili razlike između govornika uspostavlja zainteresiranost u daljnji dijalog. Dakle, komunikacija nije ta koja je zaslužna za uspostavljanje gotovog odnosa, ona je samo uvod. Ona uči i prenosi znanje, ono što je ključno jest interpretacija primljenog sadržaja. (Sablić, 2014.)

Kroz religijski aspekt kulture možemo primijetiti prihvaćanje vjerovanja i obreda drugih religija. Ako to uzmemo za primjer tada ćemo shvatiti drugačije vjerovanje, točnije, religiju suprotne od osobne, kao središte interesa jer je nešto drugačije od naučenog i postojećeg. Radi toga dopuštamo i upuštamo se u komunikaciju te učimo o tome. Nastoji se utvrditi sličnost ili prijetnja. Kako smo naučeni na određene običaje te se koristimo simbolima svoje kulture, interpretiramo tuđu religiju kroz svoje shvaćanje i simboliku te zbog razlike i konflikta tradicije ne upuštamo se u priznavanje tog religijskog oblika, ali kroz svoju interpretaciju svojih simbola dobar dio smo preuzeli na način da odgovara našem okruženju te (ne)svjesno preuzimamo tuđi religijski pa tako i kulturni obrazac. Primjer nije konkretne religije, ali se može pronaći kao paganski običaji u današnjim katoličkim obredima npr. kićenje jelke.

## **5. MULTIKULTURALIZAM I INTERKULTURALIZAM: RAZDVAJAJU LI NAS RAZLIKE ILI SPAJAJU?**

Multikulturalizam u potpunosti je različit od ideje interkulturalizma, ali su ideali međusobno slični. On se ne bavi različitostima već stvaranjem jednog egzistencijalnog vakuuma koji se može napuniti specifičnim oblicima kolektivnog identiteta i kulturnih vrijednosti, odnosno globalnom širenju uvjeta koji omogućuju afirmaciju kulturnih različitosti i postavlja zahtjeve za javna priznanja. Cilj nije naučiti o sebi i drugome da bi se iskomunicirao odnos već u samom početku uči o jednoj globalnoj kulturi različitih kultura koje žive u suživotu. Reklo bi se da je multikulturalizam ideja Utopijske zemlje, no on jest ostvariv pogotovo na zapadu. No zašto multikulturalizam ne može proći bez intervencije interkulturalizma? Kako to Milan Mesić upravo u knjizi naziva Multikulturalizam, poprilično jednostavno i slikovito opisuje, kada bi vladala apsolutna politika multikulturalizma tada bi u svoju kulturu i navike priznali bez ikakva dogovora i uspostavljanja statusa mogućnosti, kulturu gdje se vozi lijevom stranom ceste dok mi vozimo desnom. Zavladao bi opći kaos na prometnicama te je zato u svakom dodiru kultura, a pogotovo priznavanja nekih, najvažniji uspješni dijalog između njih. (Mesić, 2006.) Dodirujemo pitanje multikulturalizma upravo jer su okolnosti za njega globalizacija, postkolonijalizam, ali i migracija kojom se bavimo s obzirom na objekt projekta „Grandma's story“. Koji su dogovori morali biti postignuti u slučaju doseljenice Caterine i postoji li multikulturalizam u ovom slučaju ili potpuni interkulturalizam? Kako bi mogli razlučiti razliku treba shvatiti jednadžbu da interkulturalizam nije multikulturalizam jer prvi ima naglasak na interaktivnu dimenziju i sposobnost entiteta da ostvaruju zajedničke projekte iliti zajedničke identitete. Odnosno, interkulturalizam je prepletanje različitih kultura međusobno kroz dijalog, a ne kompletni i samo suživot, bazira se na jednakosti svake i uvažanju razlika kao posebnosti te je odgovor na odgoj u multikulturalnom društvu gdje je upravo multikulturalizam u razlici na prvo, više kultura skupa gdje vlada različitost, ali u suživotu. Ne postoji plan i program za funkcioniranje svih tih kultura već se one same izgrađuju i stupnjuju na ljestvici u društvu. Sablić u svojoj knjizi izdvaja definiciju Vlatka Previšića da zrcalo multikulturalizma predstavlja aktivna kulturna suradnja ljudi različitih kultura u određenom društvenom okruženju, jednako kao što aktivna interkulturalna suradnja predstavlja zrcalo interkulturalnog odgoja jer upravo ona predstavlja u vrijednosnom smislu nadogradnju multikulturalizma s obzirom na to da se javlja u svim društvenim sferama života i rada. Stoga,



da Caterine je stvorila multikulturalno okruženje, a interkulturalizam se ostvario kada je ona prihvatila i naučila našu kulturu te ju prožela kroz svoju. Koliko je suživot ili uopće komunikacija između potpuno različitih kultura moguća otkriva nam savršeno slučaj Caterine Novoselić. Ako za osnovne elemente kulture uzmemo teoriju interkulturalnog teoretičara Antonia Perottija da su to:

1. Kognitivni elementi (jezik i znanje)
2. Emocionalni elementi (ponašanje, običaji, tipovi ophođenja)
3. Strukturalni elementi (pripadnost primarnim skupinama, pravni i politički status)
4. Normativni elementi (vrijednosti i standardi)

Tada možemo shvatiti da je komunikacija između Caterine i žena u selu započela na konfliktu zbog nemogućnosti ostvarenja pravilnog dijaloga što i sama Caterine potvrđuje. Kognitivni element kulture nije imala usvojen kako joj je materinji jezik francuski, a doselila je u Habjanovce u Slavoniji gdje žene i ostali mještani pričaju hrvatski. Emocionalni elementi nisu mogli biti izraženi kako nije dočekana u potpunosti dobrodošlo u selo, a običaje za koje zna nema kako i s kim njegovati, a privikavanje na običaje sredine vrlo je teško kako je selo malo te tako nosi dozu primitivnosti stanovništva za prihvaćanje drugoga i drugačijeg. Perotti kako autorica ističe bavio se i razmišljanjem da doseljenik pojedinac može uspjeti u novoj sredini i pritom zadržati sve ili neke od svojih izvornih vrijednosti i osjećaja. Naravno i svoju specifičnost i jedinstvenost na temelju vječne interakcije. Kako ranije navedeno, taj dijalog se ostvaruje najčešće preko konflikta koji je i u ovom slučaju znan. Mesić ističe tri temeljna stupnja ciklusa postupne prilagodbe doseljeničke grupe na kulturu zemlje primitka koji su:

1. Kontakt
2. Akomodacija
3. Asimilacija

Upravo međustadiji između ciklusa vode do vremena sukoba, socijalne dezintegracije i psihološkom stresu gdje je migrant(ica razapet/a između dvije kulture. Ako se sjetimo primjera s religijskim prihvaćanjem običaja iz jedne u drugu kulturu/religiju, sjetit ćemo se i činjenice da ostvarivanjem kontakta dolazi do saznanja jednih o drugima, akomodacijom tada dolazi do stanja ugodnosti zbog osobne interpretacije koja odgovara osobnoj kulturi i okruženju zbog osobnih simbola i jezika kojima interpretiramo te na koncu asimilacija odnosno faza gdje se mirimo i ostajemo pri svome s određenim preuzetim obilježjima (paganstvo u Kršćanstvu) ili u potpunosti podliježemo drugoj kulturi tj. Religiji (npr. Pokršćavanje, prihvaćanje religije) Mesić, 2006.).

U Caterininom slučaju kontakt se dogodio dolaskom u Habjanovce, ali je došlo do loše interpretacije s obzirom na ne poznavanje jezika niti postojanja međusobnog za komunikaciju. Caterinina akomodacija ostvarena je činjenicom da je uselila i ušla u brak s muškarcem iz Habjanovaca te postupno počela učiti jezik i običaje. U toj fazi izgrađuje identitet s kojim se mještani moraju pomiriti. Ono što je posebno u slučaju s Caterine jest da se posljednja faza asimilacije nije dogodila u cijelosti već se dogodio interkulturalizam odnosno ostvaren je njegov cilj. Interkulturalizam traga za jedinstvom razlika, a ne asimilacijom, a Caterine je uspješno uspjela biti dio obje kulture u potpunosti ih njegujući i dan danas za što je morala upoznati i svoju i dominantnu kulturu.

To potvrđuje i Mesićevu teoriju da će se pojedinac uvijek prije asimilirati nego grupa. Treba izdvojiti i neke od Mesićevih koncepata shvaćanja kulture među kojima su deteritorijalizacija, transkulturalizacija te hibridnost. Nestor Garcia Candini u svom djelu „Novije studije migrantskih zajednica“ iz 1995. koje autor navodi, terorizira deteritorijalizaciju kao stalne promjene sredine života koje donose socijalne promjene. Caterine je s otoka Korzike selila u Francusku gdje mijenja sredinu i upoznaje Hrvata, svog budućeg muža. Kasnije seli u Hrvatsku gdje doživljava još jedan deteritorijalni šok. Ostvaruje se i javlja novi pojam, a to je translacija. Osim interpretacije koja je važna u komunikaciji, kod Caterine je vrlo važna translacija simbola kojom je pozitivno uspostavila odnos i privikavanje našoj kulturi, Kako bi se zajednice povezale potrebno je ostvariti ciklus dijaloga (razmjene), interpretacije, translacije te na koncu preoblikovanja koje je Caterine ostvarila kroz gajenje vlastite kulture te oživljavanje i čuvanje naše kulture gdje je vlastiti kulturni identitet oblikovala kao identitet čuvara tradicije i obje kulture gdje ju i mještani krite nadimkom „Habjanovačka snaha“, a danas i „Francuska šokica, habjanovačka snaha“. Drugi koncept koji možemo povezati za ovaj slučaj bio bi transkulturalizacija, odnosno po Mary Louise Pratt, kako autor navodi, način na koji podređene

kulture (marginalne grupe) selektiraju i prerađuju kulturne materijale koje im transmitira dominantna kultura. Također se ostvaruje višesmjernan proces, odnosno,, dijalog te transkulturalizacija potvrđuje već spominjani konflikt kao bitan čimbenik rekonstrukcije kulture. Radi osjećaja pripadnosti Caterine prihvaća dominantnu kulturu te se njome želi baviti, nakon akomodacije i uspostavljanja odnosa s mještankama, uči tkati na tkalačkom stanu te na taj način ne samo da prihvaća našu kulturu već ju njeguje, oživljava i dan danas čuva i živi. (Mesić, 2006.)

Kad već spominjemo današnjicu, Caterine uspješno održava naše narodne kulturne običaje te ujedno čuva i svoju kulturu gdje uspješno potvrđuje i treći koncept shvaćanja iste odnosno hibridizaciju koja upravo predstavlja procese kulturnih sudara i miješanja gdje se stvaraju posebne kulturne inačice radi obogaćivanja kultura miješanjem međusobno. Zahvaljujući tome, Caterine kao migrantica, zaslužna je za očuvanje habjanovačke kulture koju ni dominantni starosjedioci nisu danas u stanju oživjeti i živjeti nego li preko Caterine i njenih projekata poput restauracije stare kuće iz 1904. godine, danas Etnokuće Habjanovci, očuvane u potpunom kulturnom pravu gdje i ostvaruje status spomenika kulture koji okuplja folklor i običaje Habjanovačkog kraja.

Ono što Caterine čini dodatnim kulturnim spasiteljem jest činjenica da multikulturalno društvo koje se stvorilo u Habjanovcima, ne može biti stabilno i dugotrajno bez razumijevanja o pripadanju istoj zajednici. Kao migrantica i marginalizirana jedinka, Caterine se suprotstavila razlikama te ih prihvatila interkulturalno kao ljepotu svake kulture i multi i interkulturalnog okruženja. Upravo kako Mesić daje za primjer tumačenje kulturologa Will Kymicka, za takvo shvaćanje moramo biti liberalni jer liberalnost upravo jest poštivanje osobe kao pripadnika kulturne zajednice, a ne osobe ili člana političke zajednice koja se prikriva u kulturi. Misaoni, etički, kulturalno, Caterine je bila i jest ispred svoga vremena. (Mesić, 2006.)

## **5.1 Različitosti**

Važnost elementa različitosti vidljiva je u već navedenom, ali je bitno naglasiti i važnost samog konflikta koji nas zapravo zbližava u kulturnom dijalogu, važno je shvatiti i što predstavlja razliku u kulturi i koliko je tanka granica sa stereotipima. Po Mesiću, različitosti jesu markeri identiteta, poput etiketa, prije nego li načini života ili setovi vrijednosti. Ovdje je

riječ o razlikama koje mogu biti kulturno definirane u što bismo ubrojili etnokulturne razlike (narodi, manjine etno grupe..) i identitetne formacije (spol, rod...).

Ako bi se dublje dijelile tada bi postojala tri tipa kulturnih razlika:

1. Subkulturalni diverzitet – obuhvaća težnju pluralizmu u postojećoj kulturi
2. Različita perspektiva – zahtjeva mijenjanje postojeće kulture
3. Komunalne razlike – ondje dominiraju postojeće grupe i istiskuju marginalne

(Mesić, 2006.)

Od ove podjele, Caterine je bila podložna subkulturalnom diverzitetu te komunalnim razlikama gdje je nastojala prihvatiti dominantnu kulturu te naučila tkati uz stare žene sela te komunalnim razlikama gdje je unatoč svemu bila istiskivana zbog neprihvatanja starosjedilaca poradi kulturalne različitosti. Valja naglasiti da sama Caterine navodi samo jednu ženu uz temu prihvaćanja i učenja tkanju kojoj su se približile tek kasnije još neke.

Stereotipi s druge strane, prema autorici Sablić, jesu netolerantna ishitrena generalizacija drugoga na razini stava i akcije usmjerene na skupinu ili pojedinca skupine. (Sablić, 204.) Upravo razlike koje su se našle između Caterine i mještanki uvjetovale su stvaranje stereotipa koje su zaustavljale proces stvaranja novog multikulturalnog identiteta migrantice temeljenog na interkulturalnoj komunikaciji kroz konflikt i dijalog. Upravo se i taj dijalog mijenja interakcijom jer ni sam nije fiksiran već je promjenjiv.

Konačno, možemo shvatiti što je kulturalizam naspram multikulturalizmu i kakvu komunikaciju nosi. On ne predstavlja skup kultura ili zamjenu jednog oblika mišljenja u drugi poput multikulturalizma ili asimilacija. Ono je mogućnost uspoređivanja različitih mišljenja, ideja, kultura na jednom prostoru. Treba poticati na razmišljanje o razlikama psihospoznanje, seksualnosti, etnicizma, religije, kulture, prirode, o borbi protiv predrasuda, o mirnom suživotu među narodima i pojedincima. Prema tome, interkulturalizam omogućuje suočenje, komunikaciju, upoznavanje, vrjednovanje te razmjenu vrijednosti. Valja napomenuti da

interkulturalizam nema konkretni odnos davanje-primanje ili aktivnost-pasivnost već se radi o ravnopravnosti u odnosu, a različitosti u sadržaju. Stvara dijalog za sve kulturne skupine u dodiru, traga za jedinstvom razlika, a ne asimilacijom kao multikulturalizam.

## 6. INTERKULTURALNI ODGOJ I OBRAZOVANJE

Kako je već ranije navedeno da je interkulturalizam odgovor na odgoj u multikulturalnom društvu, razvila se i cijela studija o interkulturalnom odgoju i obrazovanju što i jest cilj ovog projekta, odgojiti i podučiti međusobnoj razmjeni kulture te ostvarenju kulturološkog i multikulturološkog ideala kao i stvoriti okolinu dovoljno dobru za primjenjivost tog znanja za dalje. Interkulturalnim odgojem i obrazovanjem ponajviše se bavila Marija Sablić gdje ističe da je ono integrativno s ciljem afirmacije kulturnog i skupnog identiteta drugih i nastoji smanjiti ili eliminirati predrasude prema njima kako bi se utjecalo na sprječavanje ili smanjenje diskriminacije u društvu. Ističe pet polaznica interkulturalnog obrazovanja od kojih je za nas najbitnija točka četiri i pet, a to su upravo polaznice:

1. Jednakost u pristupu
2. Kultura i jezična prava
3. Specijalna prava manjina
4. Multikulturalno okruženje
5. Jednake šanse i pozornost prema ugroženima

Iznesene su i različite provedbe za svaku te je za prvu zamišljeno obrazovanje za i o ljudskim pravima, za drugu obrazovanje za demografsko građanstvo, obrazovanje na jezicima nacionalnih manjina za treću te za četvrtu i petu različite kompetencije i znanja te interakcija i suradničko učenje. (Sablić, 2014.)

Ono što projekt *Grandma's story* omogućuje upravo jesu posljednje dvije točke jer su pristupnici projekta sami odrađivali zadatke te pomoću stečenih kulturnih znanja izradili intervjue s Catherine i drugim ženama migranticama. Kako se radi o studentima (tadašnjeg) Odsjela za kulturologiju u Osijeku nije čudno da se ostvarilo profesionalno multikulturalno druženje. Polaznica pet uključila je interakciju i suradničko učenje kako je projekt i baziran na intervjue (interakcija) i doživljaju pojedinca koji jest sobna životna povijest, ali i na suradničkom učenju s Muzejom Slavonija u Osijeku koji je i nositelj projekta. Jer upravo su muzej i njegovi

zaposlenici oni koji njeguju i čuvaju materijalnu i nematerijalnu povijest te nas studente, kulturologe, dodatno uče važnosti očuvanja, u ovom slučaju, intimne i osobne povijesti te kulturne baštine.

Preko tih zadataka nije samo uspješno odrađen projekt već su usvojeni i temeljni pojmovi u području kulture i multikulturalnog odnosa, razvila su se načela i pretpostavke funkcioniranja kulturalne pluralističke zajednice kao i otvorenog i višekulturalnog identiteta. Upravo ovakvi projekti mogu dovesti do konačnog usvajanja interkulturalne školske zajednice čiji bi temeljni zadaci bili:

1. Slaganje i suradnja svih odgojnih čimbenika i kontinuitet u provođenju
2. Snalaženje u odnosu s drugima te vlastiti doživljaj
3. Socijalizacija
4. Upoznavanje povijesti, tradicije, razlike kultura kroz povezanost i uzajamni odnos kultura u dodiru
5. Poticanje bilingvalnih obrazovnih modela i stvaralaštva na materinjem jeziku

Kako je svaka kultura vezana i za politički život te je intimnim osjećajima i tradicijama lako manipulirati, treba biti pažljiv u predavanju o kulturi pa je tako interkulturalni odgoj i obrazovanje spas od indoktrinacije i netolerancije. Upravo obrazovanjem kreiramo društvo. Vrlo je važno uopće prepoznati zajedničke vrijednosti koje trebaju podupirati odgojno-obrazovno djelovanje. Iako često zvuči utopistički, sve navedeno je moguće suradničkim učenjem kojim svaki član skupine aktivno sudjeluje u nastavi ( u ovom slučaju projektu) i individualno te u skladu sa svojim mogućnostima pridonosi zajedničkom rezultatu. Interkulturalni odgoj i obrazovanje kod učenika trebaju pridonositi razvoju smisla za osobni identitet povezan sa smislom za poštovanje i različitosti. Ovaj projekt uspješno je to odradio s kulturno obrazovnim kadrom mladih ljudi koji su kroz njega naučili o kulturi drugoga, osobnoj te o hibridnoj kulturi koja je nastala upravo kroz kulturalni dijalog odnosno interkulturalnu komunikaciju. Primjenjivost ovog projekta za dalje je još veće i šire širenje vidika o multikulturalnoj sredini u kojoj zaista živimo te kako su dijalozi u njoj ostvarivi ili pak ne i kako to bez griješenja u koracima ispraviti na uspješnu interakciju, interpretaciju, translaciju i

na koncu prihvaćanje i toleranciju različitosti koje nas na kraju krajeva spajaju i zbližavaju. Jer na koncu, različitosti su te koje se privlače.

Možda jesmo rođeni u kulturi i odgajani u duhu jedne, ali kulturu učimo. Tako kupimo i određene konvencije ponašanja te nam je zato teško prihvatiti nepoznato jer sve što ne znamo i nismo naučili predstavlja nesigurnost. Potaknuti osobnim težnjama možemo pristupiti tomu i učiti, ali to je od osobe do osobe, zato je vrlo važno razviti sustav obrazovanja koji će upravo poticati na to. Učiti o drugome ili u ovom slučaju o nepoznatom nikada nije donijelo nešto loše već dodatnu nadopunu znanjem, materijalnim i nematerijalnim ostavštinama koje su presjekom kroz povijest uvelike pomogle u civilizaciji ako se samo prisjetimo dodira zapadne i istočne kulture te brojnih (ne)materijalnih noviteta koji su se razmijenili. Čovjek i jest po rođenju znatiželjno biće i samo učenjem otkriva svijet oko sebe, a kulturnim razvija sebe, okolinu i mogućnosti suživota različitosti te njihovog međusobnog ispreplitanja. Razvojem sustava interkulturalnog obrazovanja i odgoja jačamo te ideje i njenu stabilnost u društvima.



## 7. INTERKULRALNI ODGOJ VAN INSTITUCIJE U PRIVATNOM ŽIVOTU

Njegovati interkulturalizam u privatnom životu moguće je samo ako se izlažemo kontaktu s minimalno još jednom kulturom. Bitno je poznavati osobnu kulturu, tradicije, običaje te imati svijest o pripadnosti istoj. Drugi korak jest postići kontakt te ostvariti dijalog s drugom kulturom te također tradicijom i običajima iste. Nakon uspostavljanja komunikacije važno je biti svjestan da različitost postoji te da interpretacija igra ključnu ulogu u shvaćanju da je ta različitost pozitivna, a na koncu translacija omogućuje shvaćanje i učenje kroz taj dijalog o drugoj kulturi s kojom smo u doticaju. Ta komunikacija i dijalog ne treba se strogo doslovno shvaćati kroz simbol jezika, razmjena znanja može teći kroz kreativni rad primjerice ples, pjesmu, igru... Važno je uzeti u obzir i dodatno znanje koje uključuje i geografsko, povijesno, gospodarsko znanje pripadnika zemlje iz koje kultura potječe kako bi dodatno pojasnilo zašto primjerice u pustinjskim krajevima nose marame i kako ne mora uvijek biti religijsko pitanje već u ovom slučaju često i klimatske razlike gdje je upravo marama zaštita od pijeska i sunca.

Kod odnosa važna je i razina intimne osjetljivosti gdje je pitanje religija i nekih običaja osjetljiva te vrlo lako može doći do međusobnog razilaženja mišljenja i stvaranja konflikta.

Na koncu probavanjem različitih običaja i navika druge kulture i prenošenjem osobne ostvarujemo interkulturalnu komunikaciju, a živeći učeći o drugim kulturama, poštivanjem istih, razmjenom znanja i konstantnim učenjem i drugoga o osobnoj, živimo i ostvarujemo interkulturalizam u svakodnevicu. Interkulturalni odgoj moguće je ostvariti ako smo pripremili sami sebe za takav život te primjerom, projektima, uključenošću u zajednicu, oblikujemo i društvo na isti način ili barem svoje bližnje. Institucije samo zaokružuju i dodatno pomažu u izgradnji takvih zajednica, a ako pođemo od sebe možemo puno doprinijeti i to ne samo društvu i okolini već miru u svijetu, izgradnji boljeg okruženja te napretku daljnje civilizacije.

## 8. ZAKLJUČAK

Jasna je važnost svake kulture, ali i da niti jedna kultura koliko god bogata, nema sve potrebno za ljudski život. Kako je i odlika ljudske slobode tako je normalno da se kultura može napustiti kako i poprimiti. Da bi do toga došlo važan je uspješan dijalog koji se uspostavlja komunikacijom dodirnih kultura što prati interpretaciju te translaciju tuđih kulturnih sastavnica (običaja, simbola..) u poznate i osobne. Upravo tada dolazi do stanja višekulturja odnosno multikulturalizma gdje i na primjeru Caterine vidimo uspješno njegovanje naše i njene kulture na ovim prostorima, ali je i potvrđena razlika s interkulturalizmom te upravo zbog konflikta u koji je osjetila prilikom dolaska, proživljava ciklus migrantice koja u pod fazama privikavanja kroz neprihvatanje zbog razlika između nje i mještana, ostvaruje zbližavanje na temelju njih. Kako je ishod pozitivna razmjena znanja kultura i uspješno njegovanje dominantne potvrđuje se i zdravo interkulturalno tlo kako i njegova komunikacija. Projekt Grandma's story na savršenom objektu istraživanja, gospođi Caterine, usvojio je znanje o domaćoj i migrantskoj kulturi, potvrdio interkulturalizam i okolnosti, interkulturalnu komunikaciju kao temelj razmjene znanja, tradicija, običaja i kultura u cjelini isprepletenih međusobno te podsjetio na važnosti dobrokulturalnih odnosa kao i na uspješni interkulturalni životni rad Caterine koja danas iznova oživljava folklornu i narodnu kulturu habjanovačkog kraja i daleke Korzike. Osim svega navedenog, ovaj projekt odgovara smjernicama interkulturalnog odgoja i obrazovanja te uspješno stvara okruženje kroz kulturno obrazovan kadar koji je na njemu radio, za daljnja kulturna očuvanja kako strane tako i domaće baštine te svoju primjenjivost nastavlja dalje čuvajući projekt i narativnu osobnu životnu povijest migrantica koje su u njemu sudjelovale kroz audio-vizualne intervju, pop-up izložbe i digitalizaciju rada uopće. Interkulturalizam je jasno među nama, multikulturalno društvo moguće je pronaći i kod nas i to u malenoj sredini, a kulturna tj. interkulturalna komunikacija konkretno ostvariva je i jasno vidljiva u projektu Grandma's story koji ne samo da ju naglašava već na nju i jasno potiče.

## 9. LITERATURA

1. Kramarić, Zlatko, Angelina Markovska-Banović, 2013., „Politika, kultura, identitet (Interkulturalni dijalog)“, Školska knjiga, Osijek, Zagreb: Odjel za kulturologiju, Sveučilište J.J. Strossmayer
2. Mesić Milan 2006., „Multikulturalizam-društveni i teorijski izazovi“, Školska knjiga, Zagreb
3. Sablić, Marija, 2014., „Interkulturalizam u nastavi“, Ljevak, Zagreb
4. “Erasmus+, 2018., “Grandma’s story”, <http://grandmas-story.eu/hr/>, (datum posjeta: 16.8.2018.)
5. “Muzej Slavonije”, 2018., “Partenri smo u Grandma’s story”, <https://mso.hr/?p=7600&lang=hr>, (datum posjeta: 16.8.2018.)